ULUSLARARASI ÇOCUK KORUMA SISTEMI PERSPEKTIFI ILE MUKAYESELI HUKUKTA CEZA SORUMLULUĞUNDA YAŞ SINIRI DÜZENLEMELERI

6 KASIM 2025, İSTANBUL ÜNIVERSITESI

Dr. Öğr. Üy. Aslıhan ÖZTEZEL
İstanbul Beykent Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Ceza ve Ceza Yargılaması Anabilim Dalı

Çocuk Koruma Sistemleri

Uluslararası Koruma

- **Birleşmiş Milletler** Çocuk Hakları Sözleşmesi + Protokoller
- **Avrupa Konseyi** Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Ulusal Koruma

- *Anayasa*
- *TCK*
- *CMK*
- *ÇKK*
- *ÇKK'ya göre verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması hakkında Yönetmelik*

Çocuk Koruma Sistemlerinde Cezai Sorumlulukta Minimum Yaş Düzenlemeleri

Uluslararası Koruma

- **Birleşmiş Milletler** Çocuk Hakları Sözleşmesi + Protokoller

Sözleşmesi

- **Avrupa Konseyi** Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Avrupa

Mukayeseli Hukuk

- *Almanya*
- *Çekya*
- *Portekiz*
- *Hollanda*
- *Fransa*

Uluslararası Çocuk Koruma Sistemlerinde Türkiye

Birleşmiş Milletler (BM) ve Ek Protokoller

- **BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (UN Convention on Children Rights)**
  - ***Türkiye İmza 1990 – Yürürlük 1995***
- Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili **İhtiyari Protokol** (OPSC)
  - *İmzaya açılış 25/5/200- Yürürlük 18/1/2002*
  - ***Türkiye İmza- 2000 Yürürlük 2002***
- Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki **İhtiyari Protokol** (OPAC)
  - *İmzaya açılış 25/5/200- Yürürlük 12/2/2002*
  - ***Türkiye İmza- 2000 Yürürlük 2004***
- Başvuru Usulü ile İlgili **İhtiyari Protokol** (OPCP)
  - *Türkiye İmza- 2012* ***Yürürlük 26 Aralık 2018***

ÇHDS 196 Taraf ülke ile dünya üzerinde üzerinde en geniş konsensüsün sağlanarak kabul edildiği Sözleşmedir.

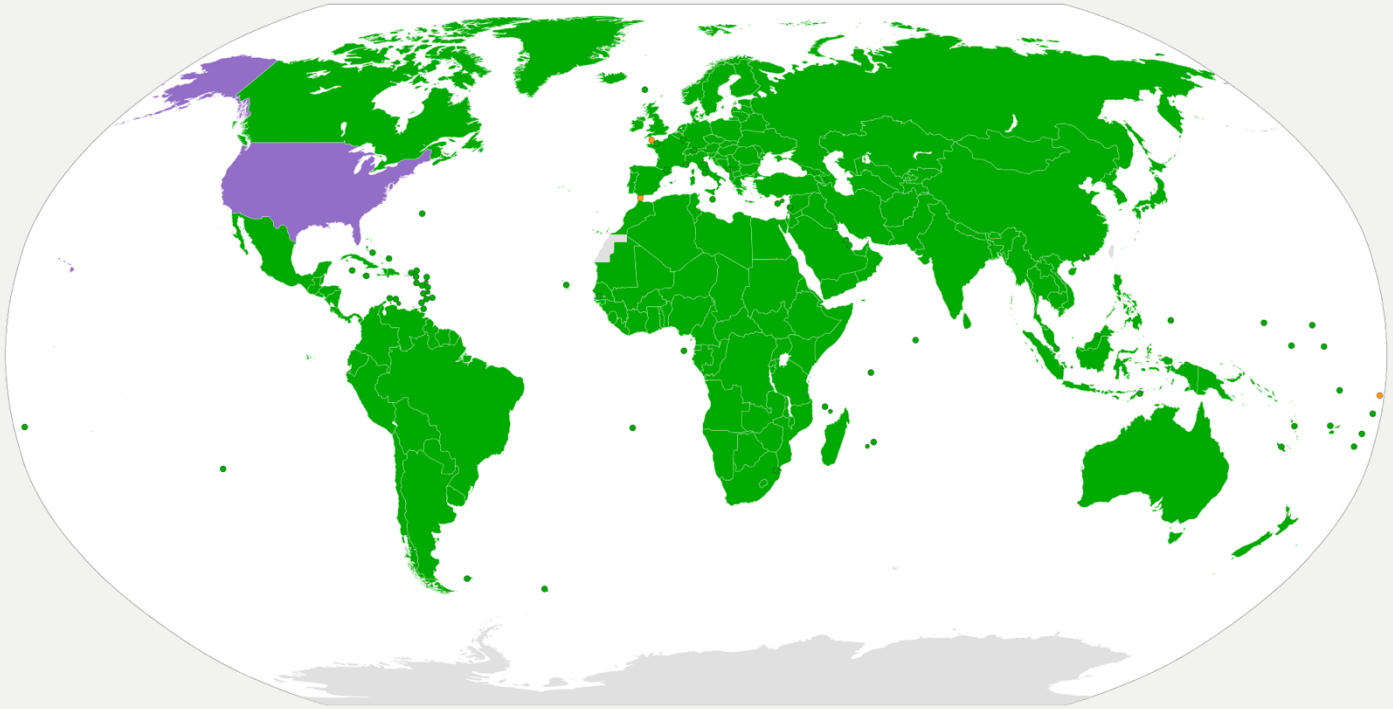

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Dünya tarihinde ilk defa, uluslararası bir belge ile ,18 yaşından küçük herkesin, üzerlerinde **TARTIŞMA KABUL EDİLMEZ ve ZORUNLU**, sosyal, ekonomik, medeni, kültürel ve politik hakları haiz olduğu, AÇIKÇA tanınmıştır.

Sembolik bir Sözleşme olmanın ötesine geçmek ve üye devletlerin Birleşmiş Milletler nezdinde yüklendikleri sorumlulukları kontrol edebilmek için, taraf devletlerin Sözleşmeye uygunluğu denetimini uzmanlardan oluşan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi yapmaktadır. Bu Sözleşme'deki hakların taraf devlet tarafından ihlal edilmesi durumunda Komite'ye bireysel başvuru yapmak mümkündür.

Sözleşme dört temel ilke üzerine kurulmuştur:

Ayrım gözetmeme (Md. 2)-

Çocuğun yüksek yararı (Md. 3)

Yaşama ve gelişme hakkı (Md. 6)-

Katılım hakkı (Md. 12)

Sözleşmenin cezai sorumluluk yaşıyla ilgili 40. maddesinin 3. fıkrası düzenlemesi uyarınca, taraf devletler;

"(...)hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

-Ceza Yasasını ihlâl konusunda **asgari bir yaş sınırı belirleyerek**, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığının kabulü;

-Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için **adli kovuşturma olmaksızın** önlemlerin alınmasını(...)" taahhüt etmişlerdir.

Çocuk Hakları Komitesi (ÇHK)

- Taraf devletlerin Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Ek protokollerle (özellikle bireysel başvuru hakkını düzenleyen 3. İhtiyari Protokol) üstlendikleri yükümlülüklerini yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek üzere ÇHK kurulmuştur.
- Gerektiği hallerde Genel Yorumları (Sözleşmenin belli bir maddesinin veya tematik bir alanın açıklandığı) çıkarır.
- Taraf devletler, Sözleşmeye taraf olduktan iki yıl sonra başlangıç raporunu ve takiben beş yılda bir raporlarını ÇHK'ya sunmak zorundadırlar.
- Türkiye'ye karşı şu ana kadar yapılan başvurusu sayısı sadece 2'dir.
  - *2019 yılında Greta Thurnberg ve diğerlerinin küresel ısınma karşısında gerekenlerin yapılmadığına dair Türkiye dahil 12 ülkeye karşı yaptıkları başvuru- Kabul edilmezlik kararı*
  - *2023 yılında cezaevine FETÖ terör örgütüne üyelik sebebiyle giren annenin kemik kanseri olan oğluna bakım verebilecek kimse olmadığından dolayı cezasının ertelenmesi ve/veya salıverilmesine dair başvuru – Komite davaya bakmadan gerekli tedbirler alındı.*

ÇHK Genel Yorumlarında çocuğun cezai sorumluluğunda minimum yaş

Genel Yorum 10
24.04.2007

Komite asgari cezai sorumluluk yaş belirlemede kullanılacak kriterlerin Pekin kurallarının 4. maddesine uygun olması gerekliliği üzerinde durmakta ve "**devletlere asgari cezai sorumluluğun 12 yaş altında olmasının uluslararası kabul edilebilirliğinin olmadığını belirtmektedir**". Daha yüksek minimum cezai sorumluluk yaşı belirlemiş ülkelerin (14 -16 gibi) ise bu yaş sınırını 12'ye düşürmemelerini de düzenlemiştir.

Genel Yorum 20
6.12.2016

- Komite, taraf devletlerin, çocukların ergenliğini yaygın olarak olumsuz şekilde tanımladığını ve ergenlerin haklarını güvence altına almak ve onların fiziksel, psikolojik, ruhsal, sosyal, duygusal, bilişsel, kültürel ve ekonomik kapasitelerinin gelişimini desteklemek için uygun ortamları oluşturmak yerine, dar kapsamlı, sorun odaklı müdahalelerde bulunduğunu ve hizmetler sunduğunu tespit ettiğini söylemektedir. Ergenlik ve ergenlikle ilişkili değişimlerin çocukluğun olumlu bir gelişim aşaması olarak değerlendirme gerekliliğinin altını çizmektedir.

Genel Yorum 24
18.09.2019

Genel Yorum 20'de belirttiği gibi ergenlik, hızlı beyin gelişimi ile karakterize edilen insan gelişiminin benzersiz bir aşamasıdır ve bu risk alma, belirli türde karar verme ve dürtüleri kontrol etme yeteneğini etkiler. **Taraf devletlerin, son bilimsel bulguları dikkate almaları ve buna göre asgari yaşı en az 14 yaşına çıkarmaları teşvik edilir.**

Komite, çocuğun ciddi bir suç işlemekle suçlandığı durumlarda, daha düşük bir cezai sorumluluk yaşının uygulanmasına izin veren uygulamalardan endişe duyduğunu ve bu tür uygulamaların genellikle kamuoyunun baskısına yanıt vermek amacıyla oluşturulduklarını ve çocukların gelişimine ilişkin rasyonel bir anlayışa dayanmadığını tespit etmekte ve taraf devletlere bu tür yaklaşımları kaldırmalarını ve ceza hukukunda çocukların istisnasız olarak sorumlu tutulamayacakları tek bir standart yaş belirlemelerini şiddetle tavsiye etmektedir.

Uluslararası Çocuk Koruma Sistemlerinde Türkiye

Avrupa Konseyi (AK)

- **Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse) LANZAROTTE**
  - 01/07/2010 *AK tarafından Kabul-* 25/10/2007 *Türkiye imza tarihi-* **01/04/2012 *Türkiye yürürlüğe giriş tarihi***

Çocuk Koruma sistemleri içinde çocuk istismarı konusunda en kapsamlı korumayı sağlayan Sözleşme olsa da, dijital alanda çocuk korumasına dair hükümler içermediği için eksik bulunmaktadır. Lanzarotte Sözleşmesi diğer Sözleşmelerden farklı olarak bir komitesi olduğundan hukuki bağlayıcılığı olan bir uluslararası belgedir.

- **Çocukların Haklarını kullanmalarına dair Avrupa Sözleşmesi (European Convention on the Exercise of Children's Rights)**
  - *25 Ocak 1996'da imzaya açılma ve 1 Temmuz 2000 AK tarafından Kabul- 09/06/1999 Türkiye imza tarihi-* ***01/10/2002 Türkiye yürürlüğe giriş tarihi***

- **Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on the Restoration of Custody of Children)**
  - *20 Ekim 1980 imzaya açılma ve* 01 Eylül 1983 *AK tarafından Kabul-* 20/10/1997 Türkiye imza tarihi- ***01/06/2000 Türkiye yürürlüğe giriş tarihi***

MUKAYESELİ HUKUKTA CEZAİ SORUMLULUK ASGARİ YAŞ DÜZENLEMELERİ

Almanya

Çekya

Hollanda

Portekiz

Fransa

Almanya

- Alman Ceza Kanunu (Al CK) farklı kurallara tabi çeşitli yaş dereceleri kabul etmektedir.
- Bunun ilki onüç yaşını tamamlamış çocuklara ilişkin eşiktir. Al CK parag 19'a göre, **ondört yaşın altındaki çocuklar kural olarak kusur yeteneğinden yoksundurlar.** Bu katı yaş sınırına göre bu çocuklara karşı bir ceza yargılaması başlatılamaz ve ceza verilemez. Bununla birlikte, vesayet mahkemesi veya Gençlik Kurumu tarafından özel koruma ve eğitim önlemleri alınması mümkündür.
- Ikinci eşik **ondört ila on yedi yaş** arasındaki gençleri kapsamaktadır. Bu yaş arasındakilerin kusur yeteneği koşulludur. Bu durumda Gençlerin Yargılanması Hakkında Kanun (JGG) kapsamında düzenlenen **Gençlik Ceza Hukuku** kuralları uygulanmalıdır. JGG parag. 3 uyarınca somut olayda fiilin niteliği ve gencin şahsi olgunlaşma düzeyi dikkate alınarak, kusur yeteneğinin bulunup bulunmadığı saptanmalıdır. JGG parag. 3, 1. cümlesinde şu hükmü getirmektedir: "Bir genç fiili gerçekleştirdiği anda toplumsal ve zihinsel gelişim düzeyi itibariyle fiilinin haksızlığını algılama ve bu algı doğrultusunda davranışlarda bulunma olgunluğuna erişmiş ise, cezai sorumluluğu vardır". Fakat bu ya hep ya hiç meselesidir, yani birazcık kusur diye bir şey yoktur.
- Üçüncü eşik, **18-20 yaş** arasındaki kişilerden (genç erişkinler) oluşur. Kural olarak bu kişiler tam kapsamıyla kusur yeteneğine sahiptirler. JGG parag. 105 hükmüne göre değerlendirilmesi gereken tek nokta, işlenen suçun **tipik bir gençlik sapması** teşkil edip etmediğidir. (diskotekte meydana gelen bir kavgaya karışma, ehliyetsiz araç kullanma… vb.) Eğer bu sonuca ulaşılacak olursa, yargılama hukuku ve mahkumiyetin hukuksal sonuçları bakımından gençlik ceza hukuku uygulanabilir (ceza sorumluluğunun temelleri bakımından ise uygulanmaz). Tipik bir gençlik sapmasının söz konusu olmadığı hallerde, erişkin ceza hukuku herhangi bir sınırlamaya tabi tutulmadan uygulanır, ancak cezanın miktarında indirime gidilebilir
- Son olarak da, 21 yaşının üstündeki kişiler, kusur yeteneğinin ruhsal bir bozukluk dışında ortadan kalktığı durumlar hariç olmak üzere (Al. CK parag. 20 hükmü uyarınca) kural olarak tam kusur yeteneğine sahiptirler .

Çekya

- Çek Ceza Kanunu cezai sorumluluk yaşını **15 yaş** olarak belirlemiştir.
- **15 yaşının altında suç işleyen çocuklar** Özel Yargılama Usulleri Kanununa göre medeni hukuk yargılaması geçirirler. Bu yargılamalar genç suçlulara nasıl davranılması gerektiğine dair özel eğitim almış hakimlerden oluşan çocuk mahkemelerinde yapılır.
- 15 yaşından büyük bir çocuk işlerse, suç olarak kabul edilen eylemi yapmış olan çocuğa karşı bu mahkemeler, çocuğun gelecekte suça bulaşmaması için; eğitim yükümlülüğü (çocuğun imkanlarına uygun bir şekilde, neden olduğu zararı telafi etmek amacıyla, boş zamanlarında ve ücretsiz olarak, topluma yararlı etkinliklerde bulunmasını sağlamak gibi), eğitim kısıtlaması (belirli kişilerle görüşmemek, belirli yerlere gitmemek, kumar oynamamak, bağımlılık yapan maddeler kullanmamak gibi), uyarı vermek, çocuğu bir eğitim velayet merkezinde psikolojik veya diğer uygun eğitim programlarına yerleştirmek, çocuğu bir denetim memurunun gözetimine almak, koruyucu bakım veya koruyucu tıbbi tedaviye tabi tutmak gibi önlemleri alabilir.
- Suçu işlendiği sırada **15 yaşın üzerinde ancak 18 yaşın altında olan çocuklar**, suç işlendiği sırada zihinsel ve ahlaki olgunlukları, eylemlerinin yasadışı olduğunu fark etmelerine ve bu eylemleri kontrol etmelerine imkan veriyorsa cezai sorumlulukları olduğu söylenebilir.

Hollanda

- Hollanda Ceza Kanunu 77 a) maddesinde asgari cezai sorumluluk yaşını 12 olarak belirlemiştir.
- 12 yaşın altındaki çocuk önemsiz bir suç işlediğinde polis çocuğun ailesi ile konuşur. Aynı şekilde yine polis danışmanlık veya başka tedbirlerin uygulanması için bu yaş ve altındaki çocukları genç bakım merkezine yollayabilir.
- Hollanda Çocuk Adalet Sistemi, 1905 yılında, Çocuk Ceza Kanunu ve Çocuk Medeni Kanunun kabulü ile kurulmuştur. Hem Çocuk Ceza Kanunu, hem de Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, 18 yaşın altındaki suçlular için özel ceza muhakemesi kuralları düzenlenmiş ve Ceza Kanunu'nda da gençlere eğitim amaçlı özel yaptırımlar öngörmüştür. Çocuk Medeni Kanunu, bir çocuğun istismara uğraması veya ihmal edilmesi durumunda ebeveynlerin yasal velayetinin sona erdirilmesine olanak sağlamıştır.
- Üst yaş sınırı 18 olarak belirlese de, bu çocuk dostu sistemin itibarını lekeleyen unsur, Hollanda Ceza Kanunu'nda, istisnai olarak, suçlunun 16 veya 17 yaşında olması durumunda, yetişkinlere uygulanacak cezanın uygulanmasını mümkün kılan bir hükmün bulunmasıdır.
- 1921'de uzman gençlik hakimi/ mahkemesi çocuk adalet sistemine katılmıştır. Gençlik hakimleri hem ceza, hem medeni hukuk davalarına bakmakla görevlendirilmişlerdir. Yetkileri arasında anne baba (veya bakım sağlayana), ebeveynlik yardımı önlemi uygulamak ve çocukları ıslah evine alıp yeniden eğitime tabi tutulmasına karar vermek bulunmaktadır. Gençlik mahkemesi hakimleri 16-17 yaş arasındaki çocukların yetişkinlerle aynı cezalara tabi tutulmamasına dair hükmü çok nadiren kullanmışlardır.
- 1965 yılında kabul edilen Çocuk Adalet Kanunu 16-17 yaş aralığındaki çocukların yetişkinlerle aynı cezaları almalarını **suçlunun kişiliği, suçun ciddiyeti ve davanın koşullarına** (1995 değişikliği ile) bağlamıştır. Islahevleri, çocuk tutukevi olarak değiştirilmiş ve suç işlemiş çocuklar, Sivil Çocuk Refahı programı adı altında, bu kurumlara taşınmıştır.

- 2003- 2006 yılları çocuk suçlularda neyin işe yaradığının ortaya konması için veri toplanmaya başlandığı dönemdir. Çocuk için hızlı, etkin ve kişiye özel tedbirler geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

- Toplanan veriler ışığında 2008'de "Davranış Etkileyen Tedbirler" uygulanmaya başlanmışlardır. Gençlik hakimi 6 aydan 12 aya kadar (aynı süre için bir kez de uzatma verebilerek) suçlu çocuğun davranışın değişmesine sebebiyet verecek, tutuklama dışı tedbirlerinin uygulanmasına hükmedebilmektedir. Bu kişiselleştirilmiş, terapi ve gün içinde bakım gibi tedbirlerle Hollanda Çocuk Adalet sistemi 1905 yılındaki öz prensiplerine dönmüştür.

- 2009 yılında bilimadamları beyin üzerine yaptıkları incelemelerle gençlerde dürtü kontrolü ve plan yapma gibi kabiliyetlerin 23 veya 25 yaşa kadar gelişmeye devam ettiğini ortaya koymuşlardır. Bu Hollanda'da yaş eşikleri hakkında tartışma çıkmasına sebebiyet vermiştir. ÇHS hükümleri ve özellikle de ülkede suç şüphesi bulunan gençlerin %30'unun 15-23 yaş arası olması sebebiyle, ülkeyi 1905 ayarlarına döndüren reform gerçekleşmiştir.

- **Günümüzde Hollanda'da 17 yaşına kadar çocuklar Çocuk Adalet sistemine göre yargılanmakta ve mahkemeler 18 yaşından 21 yaşına kadar suç işleyen gençlerin de çocuk ceza adalet sistemi içerisinde kalmasını kabul etmektedirler.**

- Hollanda Ceza Kanunu 77 c) maddesi uyarınca, suçun işlendiği tarihte 18 yaşını doldurmuş ancak 21 yaşını henüz doldurmamış bir kişi söz konusu olduğunda, mahkeme, suçlunun karakteri veya suçun işlendiği koşulları gözönünde bulundurarak tedbir veya çocuklara özel cezaların uygulanmasını gerektiren bir gerekçe oluşturabiliyorsa, bunları uygulayabilecektir. Bu kişiler çocuk ıslahevinde gözaltında tutulacaktır.

- Hollanda Ceza Kanununun 1905'ten beri sakladığı, 16-17 yaşındaki gençlerin suç işledikleri zaman yetişkin gibi ceza almalarını düzenleyen sorunlu maddesi (77b)) korunmaktadır. Maddenin birinci fıkrasına göre, suçun işlendiği tarihte 16 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını doldurmamış çocuklar için mahkeme, işlenen suçun ağırlığı, suçlunun karakteri veya suçun işlendiği koşullarını kullanarak, çocuklara özgü ceza ve tedbirleri düzenleyen maddelerden değil, önceki bölümlerin hükümlerine göre yargılanmasına karar verebilir. Burada sadece müebbet hapis cezası verilemeyeceği düzenlenmiştir.

- Hollanda'nın bu gelgitli çocuk koruma ve adalet sistemi tarihinde Avrupa'da çocuk adaleti konusunda hakkında en fazla konuşulan ülke olmasının sebebi HALT programıdır. HALT, Hollanda'da 12-17 yaş arasındaki gençler için yaygın olarak kullanılan gençlik adaleti saptırma (diversiyon) yöntemidir. Suç işlerken veya işledikten sonra yakalanan çocuk HALT programına girmeyi seçebilir veya polis tarafından bu programa dahil edilebilir. HALT, gençlere hatalarından ders alma ve sabıka kaydı almama fırsatı verir. Amacı, tekerrürü azaltmaktır.Tekerrürü sosyal beceriler, (suç) davranışının sorumluluğunu üstlenme, zararların telafisi, sosyal ağdan destek, suç davranışının sonuçlarına ilişkin farkındalık ve ebeveynlerin katılımı üzerinde çalışarak önlemeyi amaçlamaktadır. Ancak, bugüne kadar HALT'ın tekrar suç işleme oranı ve alt hedefleri üzerindeki etkinliği hakkında güvenilir bir bilgiye erişilememiştir.

Portekiz

- Portekiz Ceza Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca 16 yaşından küçüklerin cezai sorumlulukları bulunmamaktadır ve bu mutlak yaş sınırına dair hiçbir istisna kabul edilmez.
- 2001 yılında kabul edilen Tehlikede Olan Çocuk ve Gençlerin Teşviki ve Korunması Yasası (LPCJ) ve Eğitim Vesayeti Kanunu'nu (LTE) ile çocuk ve genç adalet sistemi günümüzdeki halini almıştır.
- Portekiz adalet sistemi, çocuk ve genç suçlularla ilgili üçlü yaş ayrımını kabul etmektedir. Birinci eşik 12 yaşın altındaki çocuklar, ikinci eşik 12 ile 16 yaş arası çocuklar ve üçüncü eşik 17 ile 21 yaş arası genç yetişkinlerden oluşmaktadır. İlk iki kategori çocuk adaleti kapsamına girerken; üçüncü eşikteki genç yetişkinler, yetişkin ceza adaleti sistemine tabi tutulmaktadır.
- 12- 16 yaş arasındaki gençleri, işledikleri suç ceza kanununda düzenlenmiş hangi suç olursa olsun yetişkin mahkemelerine sevk edilmeleri mümkün değildir. Bu gençlere LTE Kanunu uygulanır ve çocuğun işlediği suçun niteliğine, sosyal ve eğitimsel ihtiyaçlarına bağlı olarak aile ve gençlik mahkemesi farklı tedbirler uygulanmasına karar verebilir. Tedbirler LTE'nin 4. maddesinde hafiften ağıra sayılmıştır. Uyarı, motor veya araba ehliyeti almasının yasaklanması, kamu yararına çalışma, mağdurun zararının tazmini, mahkemenin koyduğu kurallara uyulması, eğitim programlarına katılma zorunluluğu, eğitim gözetiminde tutulma, eğitim merkezlerinde tutulma. Aynı Kanunun 5. maddesi bu tedbirlerin en son 21 yaşına kadar uygulanabileceğini düzenlemektedir.
- Üçüncü kategori17-21 yaş arası gençlerden oluşur. Bu kişiler ceza hukuku sistemi içerisine girerler fakat "Genç Yetişkinler için Özel Ceza Hukuku Rejimi"'ne tabidirler. Ceza mahkemelerinde yargılanırlar fakat infaz sistemleri farklıdır. Ön ödeme, alternatif çözüm yolları ve şartlı salıverme hükümleri bu yaş aralığındaki genç suçlular için yetişkinlerden farklı düzenlenmiştir.

Fransa

- 2 Şubat 1945 tarihli Çocuk Adaleti Kararnamesi'nin yerini alan Reşit Olmayanların Ceza Adaleti Kanunu (CJPM) 2021 yılında yürürlüğe girmiştir. Amacı "cezalandırmadan önce eğitmek"tir.
- Cezai sorumluluk yaşı 13'tür.
- 13 yaş altındaki çocuklar suç işlediklerinde, suçun cezasına göre değişkenlik gösteren güvenlik (eğitim tedbirleri de dahil olmak üzere) ve koruma tedbirleri uygulanabilir. Bunun amacı, çocuğun yeni bir suç işlemesinin önüne geçmektir.
- 13- 15 yaş arası çocukların algılama yetenekleri bireysel olarak incelenir. Suç işlediklerinde savcı davaya devam etmeme kararı alabilir, davaya devam etmek yerine alternatifler sunabilir veya davaya devam etme kararı alabilir. Alternatif sunabilmesi için küçüğün algılama yeteneğinin bulunması ve suç ile meydana gelmiş zararın ve/veya mağdurun zararının giderilmesi gerekmektedir. Çocuk, alternatifin şartlarını yerine getirirse devam edilmeyen dava (takipsizlik) haline dönüşür. Aksi halde, dava açılır.
- 16-18 yaş arası çocukların cezai ehliyetleri bulunmaktadır fakat algılama yeteneği ön koşuldur. Algılama yeteneği varsa cezasında "küçüklük indirimi" yapılır. Mahkeme çok ağır suçlarda (terör, cinayet gibi) bu indirimi kaldırabilir.
- Davalar, işlenen fiile göre (kabahat, cürüm, suç) Çocuk Mahkemesi ve Çocuk (ağır) ceza mahkemesinde görülmektedir. Çocuk Mahkemeleri eğitici tedbirlere hükmedebilirken (eğer daha önceden eğitim tedbiri almış bir çocuksa ceza da verebilir), ceza mahkemesi cezaya hükmeder.

Attal Kanunu ve Anayasa Konseyi'nin iptali

	CJPM	Attal Yasası
Temel felsefe	Eğitsel, koruyucu, çocuk merkezli	Güvenlik ve caydırıcılık merkezli
Küçüklük indirimi (excuse de minorité)	Her zaman geçerli, istisnalar çok sınırlı	16 yaş üzeri çocuklarda daha kolay kaldırılabilir
Yargılama usulü	İki aşamalı: suçun tespiti ve sonrasında eğitim süreci	Tek duruşma (audience unique) ve hızlı karar
Tutuklama ve gözaltı	Son çare	Daha erken ve daha sık uygulanabilir
Ebeveyn sorumluluğu	Sınırlı	cezai ve maddi sorumluluk dâhil genişletilir.

“Loi Attal” Parlamento tarafından **19 Haziran 2025’ten önce** kabul edildi. Ancak **muhalefetteki 60’tan fazla milletvekili ve senatör** yasayı **Conseil Constitutionnel’e taşıdı.**

Konsey, **19 Haziran 2025 tarihli kararıyla 6 maddesini iptal etti.**
Bu nedenle yasa, **Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanamadı** (tam yürürlüğe girmedi).

- Anayasa Konseyi, 19 Haziran 2025’te, Attal Yasası’nın öngördüğü değişikliklerin **“çocuk adaletine ilişkin cumhuriyet yasalarıyla tanınan temel ilkeye”** aykırı olduğuna hükmetmiştir.
- Bu ilke, 1945’ten beri süregelen **“eğitim önceliklidir, ceza istisnadır”** anlayışını korumaktadır.

İptal edilen maddeler:

- **Hızlı yargılama usulü:** 16 yaşını doldurmuş, son bir yıl içinde adli işlem geçirmiş çocukların, suçtan hemen sonra doğrudan mahkemeye çıkarılma usulüyle yargılanabilmesi.
  - ***Konsey:*** *Bu usul, yalnızca "ağır" veya "istisnai" suçlarla sınırlı değil; yaşa ve koşullara bakılmadan uygulanabilir hale gelmektedir. Dolayısıyla, bu durum* ***çocuk adaletinin eğitim temelli karakterine aykırı*** *ve* ***orantısızdır. Çocuk hala özel usullere tabi olmalıdır.***
- **Tek celsede yargılama:** 13–16 yaş arası çocuklar için cezai eşiği 5 yıldan 3 yıla, 16 yaş üstü çocuklar için 3 yıldan 1 yıla düşürerek tek celsede yargılama yapılması
  - *Konsey: Tek celsede yargılama, yeniden topluma kazandırma amacını zayıflatır. Bu* ***çocuk adaletinin eğitsel hedefiyle bağdaşmaz.***
- **Terör veya örgütlü suçlar için 15 yaş altı çocuklar için geçici tutukluluk süresinin 2 aydan 1 yıla çıkarılması.**
  - *Konsey: Suç ne kadar ağır olursa olsun, küçük yaşta bir çocuk için 1 yıl tutukluluk "eğitim odaklı adalet ilkesiyle bağdaşmaz. Tutukluluk en fazla 6 ay olmalı; daha uzunu* ***çocuğun yaşıyla orantısızdır.***

İptal edilen maddeler

- 16 yaşını geçmiş ve tekrar suç işleyen çocuklar için, “**küçüklük indiriminin**” ancak özel gerekçeyle uygulanabilmesi.
  - *Konsey: Çocuk adaletinin temel ilkesi olan “küçüklük indirimi kural, kaldırılması istisna” ilkesini tersine çeviriyor.*
- **Eğitim tedbirlerine uymamanın cezalandırılması:** Eğitim tedbirlerine (örneğin denetimli serbestlik, eğitim programı) uymayan çocuklara doğrudan ceza verilebilmesi.
  - *Konsey: Eğitim tedbiri zaten ceza yerine geçer; buna uymamayı ayrıca cezalandırmak “çifte yaptırım” olur. Eğitim önceliklidir; uymama hâli yeniden ceza konusu yapılamaz.*
- **Ebeveyn sorumluluğu:** Ebeveynlerin, çocuklarının suçları veya eğitim tedbirlerine uymaması nedeniyle **para cezası veya yaptırım** alabilmesi
  - *Konsey: Cezanın şahsiliği ilkesi gereği, ebeveynin çocuğunun eyleminden cezai olarak sorumlu tutulması **Anayasa’ya aykırı**.*

İptal edilmeyen maddeler:

- Ebeveyn sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler : Yasanın, bir çocuğun işlediği suç sebebiyle **ebeveynin yükümlülüklerinden sapması durumunda artırılmış ceza** öngören hükmü geçerli kalmıştır.
- Sokağa çıkma yasağı ya da belli saatlerde dolaşım kısıtlaması ilkesinin alternatif tedbirler arasına alınması hükmü geçerli kalmıştır.

Sabrınız için teşekkür ederim.

Dr. Aslıhan ÖZTEZEL
aslihanoztezel@beykent.edu.tr